

Innspill til Klimapolitisk plattform for Arbeiderpartiet 2021-20205

Forslag til Oslo Arbeiderpartis årsmøte 2020 fra Forum for grønn vekst.

”Klimakampen må være rød for å lykkes, og vår politikk må være grønn for å vare”. Raymond Johansen

Innholdsfortegnelse

Innspill til Klimapolitisk plattform for Arbeiderpartiet 2021-20205.....	1
Innledning	3
Forslag I: Styringsgrep for en bedre og mer kraftfullt implementert klima- og miljøpolitikk	5
1.1) Ledelse fra toppen – statsministeren må ta fullt eierskap til bærekraftsomstillingen	5
1.2) Nasjonalt klimabudsjett	5
1.3) Nasjonal omstillingskommisjon.....	6
Forslag II: Effektive og rettferdige virkemidler for utslippskutt og ny, grønn næringsutvikling	7
2.1) En høy og forutsigbart økende pris på klimagassutslipp.....	7
2.2) <i>En klima-oppgradering av Statens Pensjonsfond Utland (SPU)</i>	7
2.3) Grønn omstilling i statlig eierskap	9
2.5) Fremme grønt næringsliv	9
2.6) Økte krav til selskapsrapportering og merking av produkter og tjenester	10
2.7) Omstilling til sirkulærøkonomi	11
2.8) Finansiering av Grønn FoU og næringsutvikling.....	11
Forslag III: Sentrale sektorpolitiske tiltak for en bedre klima- og miljøpolitikk.....	12
3.1) Justering i rammevilkårene for petroleum vs. fornybarindustrien og grønne arbeidsplasser.....	12
3.2 Gradvis innfasing av krav til utslippsfri transport.....	12
3.3 En klima- og naturvennlig land- og havbrukssatsing	13
3.4 Offentlige innkjøp.....	14
3.5 Omlegging av biodrivstoffregimet.....	15

Innspill til klimapolitisk plattform for Arbeiderpartiet 2021-2025

En sosialdemokratisk politikk for grønn vekst

Forum for Grønn Vekst, Oslo Arbeiderparti, 2020

Innledning

Verden står overfor enorme utfordringer fram mot 2030. Vitenskapen er på et vis kommet ut av skapet. 1,5-gradersrapporten til FNs klimapanel og oversiktsrapporten til FNs biodiversitetspanel har vist at verdensøkonomien må snus i løpet av ti år om vi ønsker å unngå økologisk kollaps. Klimagassutslippene må grovt sett halveres og tapet av natur stanses i denne perioden. Dette henger sammen. Beskyttelse og gjenoppbygging av natur er effektiv klimapolitikk, og begrensning av klimaendringer er grunnleggende for naturmangfoldet og opprettholdelse av jordens økosystemer.

Å lykkes med en slik snuoperasjon vil fordre ekstraordinær virkemiddelbruk og en stor grad av internasjonalt samarbeid. Arbeiderpartiet kan og må ta ledelsen for at Norge skal gjøre sitt gjennom en proporsjonal innsats hjemme, og i tillegg bidra så mye som mulig til reduserte utslipp og redusert tap av natur globalt. Vi må lede denne omstillingen på en måte som er rettferdig og som kombinerer raske utslippskutt med verdiskapning og nye jobber i fremvoksende næringer. Og, ikke minst, som gjør den gradvis reduserte oljeavhengigheten som uunngåelig må komme, så skånsom som mulig.

Mye kan og må gjøres nasjonalt og i samarbeid mellom land av ren egeninteresse, og det finnes også et ambisiøst internasjonalt rammeverk for handling. Klimaavtalen fra Paris og FNs bærekraftsmål er verdenssamfunnets felles plattform for å håndtere utfordringene – med et ambisjonsnivå som står i forhold til omfanget av utfordringene. Skal dette ambisjonsnivået realiseres må tiden ut 2020 – der bærekraftstoppmøtene står på rekke og rad, med naturmangfoldstoppmøtet i Kunming (CBD COP 15) og klimatoppmøtet i Glasgow (UNFCCC COP 26) høsten 2020 som høydepunktene – brukes systematisk for å heve ambisjonsnivået.

Og ikke minst: For første gang er en aktiv politikk på disse områdene etterspurt fra brede velgermasser. 2021-valget kan komme til å ha klima- og bærekraft som viktigste sak – dersom et av de store partiene evner å eie agendaen. Miljøengasjement fremstår nå mer som et bredt folkelig engasjement, som arbeiderbevegelsen må ta på det dypeste alvor om den skal fylle sin tradisjonelle rolle i norsk politikk. Dette må ha konsekvenser også for norsk politikk.

Selv om det finnes lyspunkter – som el-bil- og el-fergepolitikken, samt det faktum at kvoteprisene i EU ETS endelig begynner å bite – er det like fullt klart at dagens norske klimapolitikk ikke er i nærheten av å svare på utfordringene. 2030-målene er for så vidt ambisiøse nok – men virkemidlene er ikke i nærheten av sterke nok til å levere på dem. Norge bør omstille seg både av egeninteresse, og fordi det er vår plikt – som et usedvanlig privilegert land – å bidra til en bærekraftig fremtid for planeten. Selv om vi er et lite land har vi relativt sett ekstraordinære ressurser å bidra med.

For raskt å komme på offensiven må DNA sterkt vurdere å etablere en felles gjennomarbeidet klima- og miljøpolitisk plattform før de nevnte toppmøtene. En slik plattform bør være ambisiøs.

Ingen oppgave vil definere vår tid som klima og tap av natur. På tre måter. For det første vil dette kreve en fundamental og forsert omlegging av verdensøkonomien – en omlegging som kan være positiv også for vekst og sosioøkonomisk utvikling, men som vil bli svært krevende å gjennomføre og vil gjennomsyre både innenriks- og utenrikspolitikken. For det andre vil politikken for å bekjempe klimaendringer, gitt vår petroleumsavhengighet, utfordre norsk økonomi på grunnleggende vis. Den

Økonomiske omstillingen vil være enda mer omfattende enn det andre land skal gjennomgå. Og det haster, også i ren egeninteresse, fordi risikoen i petroleumssektoren – inkludert gass – rent kommersielt er stor og raskt økende.

For det tredje må Norge tilpasses konsekvensene av de allerede uunngåelige klimaendringene. Dette er en overkommelig oppgave. En omlegging frigjør høy kompetanse fra olje- og gassindustrien, som kan settes inn på nye områder. En målrettet teknologiutvikling og en effektiv prosjektorganisering har satt norsk olje- og gassindustri i stand til å mestre store teknologiske utfordringer før. Det kan gjøres igjen.

Summen av disse utfordringene er en samfunnsendring av et omfang bare Arbeiderpartiet før har ledet Norge gjennom. Arbeiderpartiet har erfaringen, den politiske organisasjonen, mye av kompetansen og evnen til å veie motsetninger og sikre en sosial- og verdiskapingsprofil på omstillingen som skal til for å lykkes. Men AP har per i dag ikke politikken som skal til, og har heller ikke den nødvendige troverdigheten på feltet.

Det må endre seg, hvilket vil kreve en systematisk gjennomgang av all politikk, en vilje til å sette klima og natur i sentrum og en oppgradering av kunnskap og engasjement i hele partiorganisasjonen. Det vil derimot ikke kreve at AP har de mest radikale eller ytterliggående svarene – som for eksempel å stenge ned norsk sokkel på en fastlagt dato. Arbeiderpartiet må ha de mest troverdige svarene, ikke de mest radikale svarene. Og vi må ikke minst ha svar som synliggjør at folk flest skal se store oppsider, ikke bare nedsider, ved omstillingen.

Det er en bred folkelig bevegelse for endring, men også mye utrygghet og skepsis. Arbeiderpartiet må skape trygghet og mestringstro ved å vise til den positive historien vi har om næringsutvikling og arbeid til alle. AP må stå fast på at alle skal med, at vi står sammen og at omstillingen skal være rettferdig. Samtidig må vi ikke fremstå som naive med hensyn til hvor krevende dette blir, også med hensyn til statsfinansene. Oljesektoren har gitt oss en grunnrente vi neppe får igjen – fra nå av må vi leve mer av vår egen merverdi, og mindre av det naturen har gitt oss.

De påfølgende forslagene skisserer løsninger til det som samlet kan utgjøre hovedtrekkene i den nasjonale delen av norsk klimapolitikk for de neste ti årene. Den utenrikspolitiske delen ivaretas i andre forslag.

For en rekke av forslagene gjelder at den tekniske utformingen vil være svært viktig – både for at reformene skal lykkes, og for at de skal være troverdige vis a vis opinionen og politiske samarbeidspartnere. Arbeiderpartiet bør nedsette en eller flere arbeidsgrupper, sammensatt av noen av våre fremste økonomer og med representasjon fra fagbevegelsen og sentrale fagpersoner. Gruppen(e) kan få i oppgave å foreslå mulige alternativer og anbefale konkret politikk. Partiorganisasjonen og –ledelsen kan deretter vurdere anbefalingene på egnet måte.

De påfølgende forslagene er en bred gjennomgang og inneholder en lang rekke tiltak. Noen tiltak er viktigere enn andre, og på noen områder haster det at Arbeiderpartiet tar tydelig stilling. Dette er f.eks å lovfeste en høy og raskt og forutsigbart økende pris på klimagassutslipp, en klima- og naturoppdatering av Statens Pensjonsfond Utland og en etterlengtet revisjon av oljeskatteregimet for å gjøre dette næringsnøytralt. Dette er alle avgjørende punkter for at Arbeiderpartiets grønne industripolitikk skal ha troverdighet og oppslutning i det viktige tiåret vi går inn i.

Forslag I: Styringsgrep for en bedre og mer kraftfullt implementert klima- og miljøpolitikk

1.1) Ledelse fra toppen – statsministeren må ta fullt eierskap til bærekraftsomstillingen

Den mest krevende omstillingen av norsk økonomi noensinne kan ikke ledes alene fra et klima- og miljødepartement med begrensede virkemidler og tradisjonelt begrenset innflytelse i regjeringen. Statsministeren og dennes stab samt finansministeren må ta ansvaret for aktivt å støtte klima- og miljøvernministerens arbeid med å drive denne agendaen gjennom det avgjørende tiåret – både nasjonalt og internasjonalt.

En tydelig og konkret regjeringsplattform er avgjørende for effektiv styring, ikke minst i klimaspørsmålet, der mange fagdepartementer historisk har vært skeptiske til kraftige klimagrep. Klima- og miljødepartementet må gis en styrket rolle – i praksis en rolle på klima og miljø tilsvarende den Finansdepartementet har for pengebruken. Samtidig er det viktig med en sterkere og mer institusjonalisert rolle for Statsministerens kontor, både i form av dedikert byråkratkapasitet og et spesielt ansvar, for eksempel hos stabssjefen, for å følge opp klima- og miljøsakene.

Samtidig må ministrene for næring, kommunal, fiskeri, energi, landbruk, mat, utenriks og utvikling ha dette blant sine mest prioriterte saker – ikke minst fordi klima- og miljøomstillingen ikke kan handle om bare hva vi skal slutte å gjøre, men også hva vi faktisk skal gjøre i fremtiden. Dette er et prosjekt hele regjeringen, og hele landet, må stå bak.

Forslag: Tydelig forankring av klima- og miljø agendaen ved SMK, i regjeringens budsjettprosesser, og på tvers av relevante departement.

1.2) Nasjonalt klimabudsjett

I januar 2018 trådte den nye [klimaloven](#) i kraft, som blant annet lovfester at regjeringen i budsjettproposisjonen for neste års statsbudsjett skal redegjøre for hvordan Norge skal nå klimamålene for 2030 og 2050, samt redegjøre for klimaeffekten av fremlagt budsjett. Oppfølgingen av dette har så langt ikke vært overbevisende.

De siste årene har AP laget egne klimagassbudsjett som en del av sitt alternative statsbudsjett, så også i budsjettet for 2020. Oslo kommunes klimabudsjett har fått internasjonal oppmerksomhet for måten dette bidrar til tydelighet i arbeidet med å kutte klimautslippene. Dette gir et godt utgangspunkt for å etablere et nasjonalt klimagassbudsjett som en integrert del av den alminnelige statsbudsjettprosessen. Et nasjonalt klimagassbudsjett bør tallfeste klimakonsekvensen av statsbudsjettet, både utslippsøkninger og kutt knyttet til de ulike postene i budsjettet, og sammenstille dette for å få fram hvordan dette harmonerer med klimamålene som er satt. Et klimabudsjett er et viktig styringsverktøy for å synliggjøre prioriteringene som gjennom året skal bidra til utslippskutt slik at klimamål nås, og også få fram hvilke tiltak som bidrar til å øke utslippene. Klimabudsjettet kan komplementeres gjennom en årlig klimapolitisk debatt, tilsvarende finansdebatten, og en endring av utredningsinstruksen slik at det stilles krav om å utrede klima- og miljøvirkningen av tiltak og i hvilken grad tiltakene bidrar til at vedtatte politiske mål på området nås.

Forslag: Nasjonalt klimabudsjett styrkes som klimapolitisk virkemiddel, bygget blant annet på erfaringer fra norske kommuner som Oslo kommune

1.3) Nasjonal omstillingskommisjon

Når norsk økonomi de neste tiårene skal gjennom en gradvis omstilling, bør norske oljearbeidere slippe å oppleve å havne i samme fortvilte situasjon som britiske kullarbeidere på 80-tallet, og amerikanske kullarbeidere det siste tiåret. Ingen hadde en plan for dem da markedene endret seg og kunnskapen deres ble overflødig. Det har skapt desillusjonerte samfunn og sosial uro i mange områder i de landene. I Norge er vi også i en situasjon hvor store endringer kommer, og hvor det er tverrpolitiske enighet om at så skal skje. Uenigheten består hovedsakelig i når den kommer, og hvordan den bør gjennomføres. Vi er altså i den heldige situasjon at vi kan planlegge for, og skape bred samfunnsmessig forståelse og eierskap til, den endringen vi står foran.

Arbeiderpartiet bør tar til orde for å ta den norske modellen i bruk, og gjennom trepartssamarbeidet etablere en nasjonal omstillingskommisjon for petroleumsindustrien. Kommisjonen bør ikke bare se på hvordan vi skal håndtere en gradvis redusert rolle for petroleumsindustrien i vår nasjonaløkonomi, men også hvordan vi gjennom statlig eierskap, utbyttepolitikk, skatteregimet og forskning- og utvikling med mer kan legge til rette for ny verdiskaping og nye arbeidsplasser, ikke minst i de områdene som vil rammes hardest av redusert aktivitetsnivå på norsk sokkel.

Forslag: Etablere en nasjonal omstillingskommisjon med formål å foreslå en strategi og tiltak for en rettferdig omstilling til lavutslippssamfunnet.

Forslag II: Effektive og rettferdige virkemidler for utslippskutt og ny, grønn næringsutvikling

Underskuddet på handelsbalansen for fastlandsindustrien har doblet seg de siste ti årene. I stedet for å bli mindre avhengige av olje, er vi blitt mer avhengige. Denne utviklingen må Arbeiderpartiet ta mål av seg å snu. Viktige grep for et grønt skifte er en aktiv næringspolitikk, en tydelig distriktsprofil, ved siden av å oppmuntre til endring hos den enkelte. Dette forslaget tar for seg virkemidler for grønn næringsutvikling gjennom endret skatte- og avgiftspolitik og økte statlige incentivordninger. Det forutsettes i utgangspunktet at de økonomiske incentiv- og avgiftsendringene i sum blir provenynøytrale, dvs at balansen mellom statens samlede inntekter og utgifter ikke forringes. En eventuell justering på dette punkt kan likevel være hensiktsmessig, for eksempel av konjunkturårsaker eller helhetlige vurderinger knyttet til eksempelvis sysselsetting. Slik vurderinger må imidlertid gjøres som del av partiets helhetlige budsjettarbeid.

2.1) En høy og forutsigbart økende pris på klimagassutslipp

Forurenser betaler har vært et grunnleggende prinsipp i norsk klimapolitikk i tre tiår. Problemet har vært at prisen har vært og fortsatt er for lav og for uforutsigbar. FNs klimapanel forteller oss at klimagassutslippene må kuttes med femti prosent innen 2030, og til netto null ikke lenge etter 2050. Det innebærer at prisen på utslipp raskt meget snart må bli svært høy. Skal vi oppmuntre til endringer gjennom hele økonomien, må det skapes forutsigbarhet for at dette faktisk vil skje. Det kan gjøres ved å etablere i lovs form en høy karbonpris for alle sektorer nå, og at prisen skal stige raskt og forutsigbart over tid. Det vil både gi forutsigbarhet for næringslivet og et sterkt incentiv til å investere tidlig i utslippsreducerende tiltak. Avgiftene må legges så høyt at de gjør en halvering av utslippene innen 2030 og nær eliminering av utslipp innen 2050 troverdig.

Reformene bør utformes slik at mennesker med normal og lavere inntekt kommer ut av regnestykket i pluss, men samtidig får et sterkt insentiv til å endre adferd og forbruk i lavutslippsretning. Karbonavgift til Fordeling kan være ett hensiktsmessig virkemiddel for å sikre bred forståelse for og aksept for prisingen, og bør utredes som del av prosessen. Tilsvarende bør tiltak som begrenser særnorske belastninger på internasjonalt konkurranseutsatt næringsliv vurderes grundig.

Den tekniske utformingen av regimet bør utarbeides innenfor rammen av Norges samarbeid med EU på området. Norge bør følge EUs linje slik den etter hvert utvikles hva angår krav om CO₂-avgift forandre land som står for store utslipp og som vi importerer mye varer fra, og avbøtende tiltak dersom så ikke skjer.

Prinsippet om bruk av sektorovergripende virkemidler bør ivaretas i størst mulig grad.

Forslag:

- Arbeiderpartiet går inn for å etablere i lovs form en karbonpris i alle sektorer som begynner på et nivå langt høyere enn dagens CO₂-avgift, og øker raskt og forutsigbart frem mot 2050. Detaljene i ordningen vurderes av en ekspertgruppe, inkludert forholdet til EU ETS samt hensiktsmessige ordninger for innføring av karbonavgift til fordeling som virkemiddel for å skape aksept i befolkningen.

2.2) En klima-oppgradering av Statens Pensjonsfond Utland (SPU)

SPU er en av verdens største investorer og kan gjennom sine investeringer direkte påvirke den nye bærekraftige industrialiseringen. Fondet er også et forbilde for mange andre store fond og påvirker

finanssektoren utover sine egne investeringer. Hensiktsmessige retningslinjer for SPU er derfor kanskje Norges mest potente bidrag til klima- og naturkampen de neste tiårene.

SPU er det norske folks sparebøsse. Fondet skal behandles med omhu. Men det er mulig for SPU både å oppfylle sine risikostyrte avkastningsmål og spille en viktig rolle i bærekraftspørsmålet. Fondet gjør det allerede gjennom sitt arbeid for mer åpenhet, bedre styring og bedre bærekraftsprinsipper i selskapene det investerer i. SPU har her allerede en lederrolle, som kan styrkes ytterligere.

Det mest presserende grepet for SPU gjelder Norges totale økonomiske eksponering mot fossile energikilder. Norges Bank selv mener at Fondet ikke bør eie aksjer i selskaper som utvinner olje og gass fordi Norges økonomi i bredt er for høyt eksponert mot disse. Per nå er Stortingsflertallet kun for å trekke fondet ut av en femtedel av "oljeaksjene" Norges Banker ønsker seg ut av. Arbeiderpartiet bør gå i spissen for å følge Norges Banks anbefalinger fullt ut.

SPU har allerede klare retningslinjer om å trekke seg ut av selskaper som driver "alvorlige miljødelegger" – og har på det grunnlag eksempelvis trukket seg ut av en rekke selskaper involvert i tropisk avskoging i forbindelse med produksjon av palmeolje. Ettersom informasjon om denne typen virksomhet fra selskaper i SPUs portefølje blir tilgjengelig – blant annet takket være investeringer i informasjonstilgang og standardisering fra den norske regnskogssatsingen – bør SPU kunne bli enda mer proaktivt på dette området.

Ovenstående kan og bør gjennomføres raskt. I tillegg bør imidlertid Arbeiderpartiet foreslå at Norges Bank bes å utrede konsekvensene av et krav om at SPU innen en gitt dato – 2030 er et naturlig måltall – skal være fullt ut kompatibelt med et 1,5 graders-scenario. Dette må forstås som at SPU ikke har investeringer med høy risikoprofil eller sitter på betydelige «stranded assets» i et scenario der 1,5-gradersmålet nås. En gruppe investorer i samarbeid med Science Based Targets utarbeider i disse dager et forslag til et rammeverk for å sette klimamål for finansinstitusjoner som skal være på linje med Paris Avtalen, Arbeiderpartiet bør følge med på dette arbeidet som et grunnlag for et forslag til Norges Banks klimamål.

I tillegg bør det vurderes om det finnes et ytterligere potensiale for å 'spisse' deler av Fondets portefølje mot sektorer der det trengs enorme investeringer for å få på plass sentrale deler av bærekraftagendaen. Å øke investeringene i fornybar energi og annen klimavennlig infrastruktur er et åpenbart alternativ.

Forslag:

- Norges Banks opprinnelige anbefaling angående uttrekk av SPU fra selskaper som utvinner olje og gass tas til følge.
- Fondets arbeid med å trekke seg ut av selskaper som står bak alvorlige miljødelegger, og dets innsats for åpenhet og god styring, videreføres og styrkes ytterligere.
- Arbeiderpartiet går inn for at Norges Bank får i oppdrag å utrede:
 - hvilke konsekvenser det vil ha å implementere en strategi der SPU innen 2030 har etablert en 1,5-2,0-graders-kompatibel investeringsportefølje; og
 - reservere en gradvis økende andel av SPU til investeringer i klimavennlig teknologi, forretningsmodeller og infrastruktur.

2.3) Grønn omstilling i statlig eierskap

Staten er en viktig eier i flere av Norges største og mest utslippsintensive selskaper. Disse selskapene er sentrale i norsk omstilling. Dagens oppfølging av miljø- og klimaarbeidet i statlige selskaper er lite krevende og konkret. Utenlandske aktivist-investorer har hatt tydeligere krav til norske selskaper, som for eksempel ovenfor Equinor som ble pålagt av sine investorer å redegjøre for klimautslipp, klimarisiko og strategier. Staten som eier bør ta en mer aktiv rolle for å sikre at statlige selskaper har gode strategier og mål for å håndtere miljø- og klimarisiko og muligheter. Et spesifikt krav bør være tydelige klimascenarier og langsiktige strategier inkl. klimaregnskap. Det bør være en forventning at statlige selskaper etablerer et såkalt «Science Based Target»

Forslag: Det innføres aktiv og konkret oppfølging av statlige selskaper hva angår miljø- og klimastrategier og rapportering

2.4) En aktiv næringspolitikk i distriktene

Bedrifter og næringsliv må drive lønnsomt og ha grønn vekst i hele landet. Arbeiderpartiet må føre en aktiv næringspolitikk og herunder fremme grønn næringsvekst i distriktene, særlig de som rammes av omstilling i oljenæringen.

Distriktene må få beholde større deler av verdiskapningen selv. Dette gjelder særlig for vannkraftverkene og deres eiere. Svært mange vannkraftverk er i dag klare for oppgradering. Vannkrafteierne bør få beholde en større del av overskuddet forutsatt at midlene i stor grad blir reinvestert i miljøriktig oppgradering som øker ytelsesevnen vesentlig. Dette er sannsynligvis det minst konfliktfylte tiltaket for å øke produksjonen av ren, fornybar energi.

Bunnfast og flytende havvind kan bli viktige kilder til fornybar energi i Norge på sikt, men også store næringsmuligheter for norske industribedrifter. Arbeiderpartiet bør derfor utarbeide en ny, norsk strategi for bunnfast og flytende havvind som vurderer og evt realiserer dette potensialet.

Forslag:

- Fremme grønn næringsvekst gjennom distriktsstøtte
- Vannkraftselskapene får incentivordninger for å oppgradere til miljødesign. Større tilfall av inntekter til lokalsamfunn utover dette utredes.
- Utarbeide strategi for bunnfast og flytende havvind

2.5) Fremme grønt næringsliv

Norges største klimafotavtrykk og klimarisiko er først og fremst knyttet til våre indirekte utslipp, hovedsakelig fra eksport, og spesielt fra petroleumsnæringen. Med eksportnæringen er Norges utslipp mer enn ti ganger så stort, og rundt 1 % av verdens totale utslipp. Våre inntekter fra eksport er i stor grad eksponert for overgangsrisiko knyttet til utslippsreducerende tiltak, som endrede betingelser, politikk og teknologi andre steder i verden. En Menon-rapport fra 2019 viser at næringene med størst potensial for grønn eksportvekst er fornybar, maritim, sjømat og prosessindustri. Det er behov for støtte til grønn vekst i disse og andre grønne næringer.

Det er nødvendig å utvikle virkemiddelapparat for å fremme grønn norsk eksport. Nå er for eksempel hele 97 % av Eksportkredits 61 milliarder til lån for norsk eksport rettet mot petroleumssektoren (Eksportkredit, årsrapport 2018). Mandatet og strukturen til eksportkredit må endres for å kunne rette denne kapitalen i retning av nye og grønne industrier, og spesielt små og mellomstore selskaper. Våre naboland har betydelig mer ambisiøs og tydelig strategi for eksport enn det vi har i

dag, og vi kan risikere at de får et forsprang i grønn næringseksport, bl.a. som påpekt i Menonrapporten. Tydeligere samarbeid med resten av virkemiddelapparatet som Innovasjon Norge og Enova vil også være viktige for å støtte nye og etablerte selskaper med grønn eksportvekst. Bistandsbudsjettet bør gjennomgås med tanke på både miljøprofil og samarbeidsprosjekter med norsk forvaltningskopmetanse og norske grønn-kompetansemiljøer og -bedrifter. Slikt samarbeid kan være vinn-vinn for alle parter, men er noe Norge ikke utnytter i samme grad som de andre nordiske land og andre. Tilsvarende gjennomgang bør gjøres for EØS-midlene.

De fleste veikartene som bransjene har utarbeidet for grønn omstilling etterspør bedre støtteordninger for utvikling, pilotering og skalering. Flere etterspør spesifikt et eget CO2-fond. Eksempelvis etterspør landbruket et eget fond for bioøkonomiprosjekter på 10 milliarder, næringsseidom økt støtte til energiledelse i bygg, prosessindustrien støtte til teknologiutvikling, og skog- og trenæringen støtte til pilotprosjekter for biobaserte produkter. Det er et stort behov for skalering av nye løsninger. Dette krever finansiering.

Forslag:

- Støtte eksportvekst i næringer med særskilt potensiale for grønn vekst som fornybar, maritim, og sjømat
- Tilpasse Eksportkredits mandat for å gå bort fra petroleum og over i grønn eksport.
- Jobbe for samarbeid på tvers av virkemiddelapparatet for å sikre sømløshet for nye og etablerte bedrifter som ønsker å utvikle og eksportere grønne løsninger.

2.6) Økte krav til selskapsrapportering og merking av produkter og tjenester

For å kunne ta gode investerings- og kjøpsbeslutninger, er det nødvendig at investorer, myndigheter, har informasjon om selskapet og/ eller selskapets miljøpåvirkning.

Selskapsrapportering rettet mot investorer er i dag svært varierende. Dagens krav til rapportering er lite spesifikt og gir markedet og andre interessenter lite informasjon om utfordringer og mål. Det er heller ikke noe krav til standardisering eller verifikasjon av informasjonen. Norge henger etter andre land. I Frankrike har verifisert klimaregnskap lenge vært et krav til børsnoterte selskaper. Også Storbritannia stiller krav til strategisk rapportering som skal dekke relevante klimarisiko og muligheter.

Merkeordninger rettet mot forbrukere er veldig lite utbredt, men en nødvendighet for at forbrukere skal kunne ta gode grønne kjøpsbeslutninger. I Danmark er en ordning innført for blant annet hoteller, restauranter.

Livsløpsanalyser av produkter som for eksempel byggematerialer er nødvendig for å kunne vurdere materialer mot hverandre. Byggebransjen har selv etterlyst krav til dokumentasjon av livsløpspåvirkning for å tilrettelegge for miljøvennlige anskaffelser.

Forslag:

- Økte krav til selskapsrapportering, herunder verifisert klimaregnskap.
- Merkeordninger for produkter og tjenester
- Krav til livsløpsanalyser og dokumentasjon av miljøpåvirkning.

2.7) Omstilling til sirkulærøkonomi

Arbeiderpartiet vil at staten, fylkene og kommunene må gå sammen og foran for å øke satsingen på grønne, innovative og sirkulære anskaffelser. Dette er en forutsetning for at vi skal kunne nå målet om at Norge skal bli et foregangsland på sirkulær økonomi. Arbeiderpartiet vil ta i bruk både skatter, avgifter og lovgivning, f.eks forbud mot salg av varer som ikke kan repareres og reklamasjonsrett på varer som det ikke er reservedeler å få tak i til. Unødvendig bruk av blandingsprodukter som vanskeliggjør resirkulering bør også reguleres bort.

Frankrike har innført et forbud mot næringsavfall. Dette har også vært et forslag i Norge. Et forbud mot avfall stimulerer til nye løsninger og potensielt nye næringer og arbeidsplasser. Det er ikke bare mat og drikke som kastes. Klesbransjen, byggebransjen og industrien har også unødvendig avfall som kan kanaliseres i andre verdiskapende retninger.

Sverige har innført reduserte avgifter for reparasjon for å gjøre disse tjenestene mer tilgjengelige for flere. EU har annonsert forbud mot engangsplass i 2021, Norge bør følge etter så snart som mulig.

Forslag:

- Felles strategi i stat, fylker og kommuner for sirkulærøkonomiske anskaffelser - Forbud mot næringsavfall.
- Forbud mot varer som ikke kan repareres
- Reduserte avgifter for reparasjonstjenester
- Gjennomføre forbud av engangsplass som i EU

2.8) Finansiering av Grønn FoU og næringsutvikling

Selskap i flere bransjer har lansert nye og lovende teknologiske løsninger for å kutte utslipp, eksempelvis lavutslipps tungtransport, bio-karbonlagring i landbruk, , hydrogenbasert energi innen olje og gass, og mange andre løsninger.. Disse løsningene kan være sentrale for grønn omstilling, men for de fleste bransjene er de fortsatt på pilotstadiet og ennå ikke skalert til et nivå der de kan ha transformativ kraft. Ifølge tall fra SSB brukte Norsk næringsliv i 2016 kun om lag 13 % av FoU-midler til forskning som kan betegnes som «grønn-FoU». Statlige midler som i dag er merket til finansiering av grønne prosjekter og selskaper gjennom Nysnø, Enova, Forskningsrådet og Innovasjon Norge er ikke mer enn rundt 7 milliarder NOK.

Forslag:

- Arbeiderpartiet bør jobbe for å øke midlene til innovasjon og utvikling av grønne løsninger. Virkemiddelapparatet må bevisst rettes mot grønn omstilling.

Forslag III: Sentrale sektorpolitiske tiltak for en bedre klima- og miljøpolitikk

3.1) Justering i rammevilkårene for petroleum vs. fornybarindustrien og grønne arbeidsplasser

Det er stor usikkerhet om hvordan oljeprisen vil utvikle seg fremover. Endringer i markedene rundt oss vil føre til raske og uforutsigbare endringer i norsk næringsstruktur. Det vil ramme arbeidsfolk først og hardest. Det er allerede mange tegn på at endringer er på vei. Prisene på fornybar energi har falt som en stein det siste drøye tiåret. Innovasjonen i energisektoren skjer stadig raskere, og klimareguleringer som fører til endret energibruk er på vei inn verden over, ikke minst i våre største eksportmarkeder EU og Storbritannia. Risikoen for petroleumsindustrien kommer med andre ord fra to kanter – strammere klimareguleringer som vil gjøre utslipp dyrere over tid, og teknologisk utvikling som gjør alternativene billigere over tid. Samlet gjør dette at det å bruke store ressurser på å lete etter olje- og gass, og utvikle nye oljefelt, innebærer en helt annen risiko enn det gjorde for bare ti år siden. Det er ikke slik at Norge bestemmer hvor mye olje og gass vi får solgt, og til hvilken pris – nedgangen kommer fra markedene, spørsmålet er hvordan vi tilpasser oss. Av hensyn til de mange arbeidstakerne som er avhengig av petroleumsnæringen og tilhørende virksomheter, bør rammevilkårene for petroleumsindustrien derfor snarest mulig tilpasses det risikobildet næringen står ovenfor for å oppnå en mest mulig gradvis og skånsom omstilling.

Finansdepartementet og Grønn skattekommisjon har pekt på at oljeskatteregimet – raskere avskrivningstid, friinntekt og ekstra rentefradrag – ikke er nøytralt, og kan regnes som subsidier. Finansdepartementet oppgir at siden 2013 har disse subsidiene kostet staten 92,6 mrd. kroner i tapte skatteinntekter. Vel så viktig er at subsidiene reduserer den relative risikoen for industrien ved å investere – og skaper dermed et kunstig høyt investeringsnivå. Staten tar dermed risiko som selskapene selv burde ta, i en sektor der risikoen er raskt økende.

Arbeiderpartiet bør derfor foreslå et nøytralt skatteregime som innebærer at selskapene selv vil måtte ta en større del av investeringsrisikoen. Det vil gi gradvis redusert aktivitetsnivå i sektoren over tid. Det bør vurderes om virkemidler som i dag tilgodeser petroleumsindustrien, tilsvarende bør innføres for deler av økonomien med stort klima- og miljøvennlig vekstpotensiale, eksempelvis deler av fornybarindustrien. Virkemidlene bør når formålstjenlig rettes mot de delene av landet som vil rammes hardest av redusert aktivitet i petroleumsindustrien.

Nåværende regjering har delt ut et uvanlig høyt antall letelisenser, hvilket i seg selv risikerer å føre til et uønsket høyt aktivitetsnivå på norsk sokkel – gitt behovet for omstilling og flytting av ressurser og arbeidskraft til grønn verdiskaping. Det bør derfor innføres et midlertidig moratorium på nye lisenser.

Forslag:

- Oljeskattregimet gjøres nøytralt.
- Innføre et moratorium på nye letelisenser.

3.2 Gradvis innfasing av krav til utslippsfri transport

Vi kan lede verden på utslippsfri transport. Den norske El-bil satsingen har ikke gitt store eller billige utslippskutt i Norge, men har vært et sentralt bidrag til transformasjonen av verdens bilindustri. Norge er spesielt velegnet for å spille en lignende rolle på elektrifisering av øvrig transport; Vi har (nesten) utslippsfri elektrisitet med stor tilgang i årene som kommer, vi har høy kjøpekraft og en utviklet teknologibruk og vi har evne til å etablere et politisk og institusjonelt rammeverk.

Vi er godt på vei på persontransport og bør fastslå – klart og tydelig i lovs form – at senest innen

2035 skal alle personkjøretøyer i Norge være utslippsfrie. På sikt må også varetransport, tungtransport og maritim transport omfattes. Spesielle hensyn knyttet til områder langt fra tettbygde strøk må ivaretas som del av ordningen, som f.eks. fleksibel veibruksavgift som varierer med geografisk plassering og utslippsintensitet i drivstoffet.

Arbeiderpartiet bør gå i front for en offensiv utbygging av person- og godstransport på tog. Tog kan erstatte tungtransport på vei og ikke minst flyreiser for jobb og ferie, forutsatt at tilbudet er godt nok. Vy bør som en start etablere bedre tilbud (dag og natt) på de mest frekventerte strekningene i Norge, ved siden av å koble seg på store initiativ som skjer i våre naboland - som nattog fra Malmø til Köln og gjenetablering av nattogforbindelsen mellom Oslo og København.

Den godstrafikken som ikke kan tas via tog, bør kunne fraktes på elektrisk tungtransport og fly. Konvensjonell tungtransport bør få et utfasingsregime, for å gi langsiktig forutsigbarhet både for næring og produsenter. Målet for elektrifisering av godstransport og fly er at vi etablerer markeder for de tidlige løsningene, slik vi har gjort på personbiler.

Jo tidligere det gis et tydelig politisk signal om retningen og farten på denne prosessen, desto mer rettferdig og forutsigbar blir omstillingen. Straks det regulerende rammeverket er på plass, viser erfaring at omstillingen ofte kan gå langt raskere enn det minimumskravet politikken fastsetter. Forutsigbarhet i markedet er nøkkelen. I tillegg kan en aktiv satsing på forskning- og utvikling – fortrinnsvis gjennom offentlig-privat samarbeid – gi betydelige gevinster for verdiskaping og sysselsetting, ikke minst i distrikts-Norge.

Forslag:

- Lov om utslippsfri transport innen 2035
- Krav til utslippsfri transport i offentlige anbud, og på tvers av offentlig sektor
- Insentiver utslippsfri godstransport og fly
- Bedret togtilbud, spesielt nattog og togkobling til Europa

3.3 En klima- og naturvennlig land- og havbruksatsing

Land- og havbrukssektorene er avgjørende for klimaomstillingen og for bevaring av natur. For lenge har debattene om forholdet mellom land- og havbruk og klima og natur fått lov å preges av unødvendige motsetninger. Forholdet mellom by og land må styrkes, basert på erkjennelsen av at landsbygda ikke bare kan levere sunn mat i tråd med Helsedirektoratets kostholdsrad, men også økosystemtjenester som karbonlagring i jordsmonn og vegetasjon, og ivaretagelse av økosystemer og biologisk mangfold, som vi blir stadig mer avhengige av i fremtiden. Større offentlige ressurser til norsk landbruk vil være nødvendig, men landbruksstøtten må samtidig justeres for å oppnå et bærekraftig miljø og levende bygder, sunn mat, reduserte klimagassutslipp og økt opptak av karbon i jordsmonn og vegetasjon (inkludert vegetasjon i hav), biologisk mangfold og robuste økosystemer.

Potensialet på klimasiden er stort. Om lag halvparten av den karbonmengden som globalt tilføres atmosfæren på grunn av menneskelige aktiviteter, bindes naturlig i hav og på land. Graden av karbonopptak og –lagring i naturen påvirkes av en rekke forhold knyttet til hvordan landskapene forvaltes. Spredt norsk forskning på området tilsier et betydelig potensial i hav, skog, myr og jordbruksjord. Eksempelvis har Havforskningsinstituttet anslått en engangsfangst på 36 mt CO₂ ved reetablering av tareskog i områder nedbeitet av kråkeboller, med gunstige ringvirkninger for naturmangfold og fiske, fulgt av en årlig langtidsfangst på 2 – 5 millioner tonn CO₂ (4-10 prosent av Norges årlige utslipp).

Arbeiderpartiet bør derfor som del av en klima- og miljøvennlig landbruksreform gå inn for en nasjonal målsetting om økt karbonlagring i norsk natur og landskaper. (Dette bør ikke tjene som

argument for å utsette utslippskutt knyttet til redusert bruk av fossil energi.) Foruten mål og virkemidler bør strategien identifisere forskningsbehov og internasjonalt samarbeid.

Arealendringer er den største trusselen mot naturmangfoldet, både i Norge og på verdensbasis. Både klimapanelet og naturpanelet fastslår at verden må ha mer, ikke mindre, natur dersom vi skal lykkes i å nå bærekraftmålene. Av artene som er truet i Norge er 75 prosent truet på grunn av arealendringer. Framskrivninger i statsbudsjettet for 2020 viser at innen 2050 vil Norge ha en økning i nedbygget areal på 22 prosent. Arbeiderpartiet bør derfor gå inn for et nytt prinsipp for naturfinansiering. Forslaget skal ha som overordnet mål å bidra til et arealnøytralt Norge ved å unngå netto tap av biologisk mangfold. Ordningen skal sikre at naturområder minst like store som de som bygges ned erstattes gjennom gjenskaping/restaurering av nye områder

Hele tematikken rundt klima, miljø og landbruk er uunngåelig politisk sensitiv, men vi må skape en reformagenda som også har tunge positive elementer for bønder, fiskere og distrikts-Norge i bredt. Omstillingen av mat- og landbrukssystemer globalt er imidlertid en forutsetning for å nå klima- og bærekraftmålene. Arbeiderpartiet – med sin by og land hand-tradisjon – er ideelt posisjonert for å lede prosessen. Antagelig er en arbeidsgruppe i partiet – med et mandat som klart understreker at reformene som anbefales, inkludert vurderinger av innrettingen på landbruksstøtten, skal være netto positive for hav- og landbruket og bygde-Norge – den beste fremgangsmåten. Denne kunne naturlig ledes av en sentral person i partiets ledelse som også har stor distrikts- og landbrukspolitisk troverdighet.

Natur og grøntområder i byene må også fremmes, til fordel for både mennesker og natur. Arbeiderpartiet bør legge vekt på å sikre at natur og biomangfold prioriteres i nye byggeprosjekter.

Forslag:

- Egen arbeidsgruppe med fokus på å utvikle en helhetlig strategi for bærekraftig land- og havbruk, med utgangspunkt i at offentlig ressursbruk på området ikke bør reduseres og potensielt bør økes. Arbeidsgruppen bør også legge til grunn at en anbefaling bør:
- Gi incentiver for bærekraftig og klimaeffektivt landbruk gjennom landbruksstøtten
- Etablere en nasjonal målsetting om økt karbonlagring i norsk natur og landskap
- Innføre et nytt prinsipp om naturfinansiering, med mål om i størst mulig grad unngå nedbygging av naturområder, og i tillegg å sikre at naturområder minst like store som de som bygges ned erstattes gjennom gjenskaping/restaurering av nye områder
- Fremme økt natur og biomangfold i norske byer, gjennom strengere krav til nye prosjekter.

3.4 Offentlige innkjøp

Offentlige innkjøp utgjør – i kraft av sitt volum som vil gi 'sikre' markeder til bærekraftige produkter og dermed oppmuntre til innovasjon i den retning, og også gjennom sin normsettende rolle – en signifikant mulighet for å drive etterspørsel og produksjon i grønn retning. I dag brukes offentlige innkjøp av norske kommuner, også for å skape et marked for grønne produkter.

Så langt har de fleste forsøk på å bruke offentlige innkjøp for å drive frem en ønsket utviklingsretning strandet på motstand mot å la noe annet enn pris og kvalitet avgjøre offentlige innkjøp. Gitt hvor store og fundamentale klima- og naturutfordringene er, er det imidlertid vanskelig å argumentere for at slike hensyn ikke passer inn under enhver rimelig definisjon av "kvalitet".

I sitt alternative budsjett for 2020 har Arbeiderpartiet lagt inn et forslag om å vekte miljøkrav med 30 prosent i anskaffelser der innkjøpene har en miljøvirkning, dette er på linje med EUs krav til Green public procurement. Det er et godt forslag, men det er rom for en bredere og mer offensiv satsing på å inkludere hensynet til klima og naturpåvirkning i anskaffelsespolitikken. Arbeiderpartiet bør ta til orde for en nasjonal strategi for grønne offentlige innkjøp, og allerede før 2021 sette ned en arbeidsgruppe som kan etablere hovedlinjer for arbeidet.

EU har utviklet spesifikke anbudskrav per bransje. Disse retningslinjene bidrar til å sikre grønnere innkjøp. Norske kommuner og offentlige innkjøpere bør få opplæring og oppfølging for å sikre etterlevelse av disse kravene, og annen veiledning for å sikre grønne innkjøp. Disse kan danne et godt utgangspunkt for en norsk innsats i denne retning, som dog må tilpasses norske forhold.

Forslag:

- Utvikle en nasjonal strategi for bærekraftige offentlige innkjøp
- Tydeligere og mer spesifikke klima- og miljøkrav
- Vekte miljø 30 % i offentlige anbud (der det er relevant), på linje med EUs Green Public Procurement
- Opplæring og veiledning av offentlige innkjøpere

3.5 Omlegging av biodrivstoffregimet

Fruktbart land er en av jordens mest begrensede ressurser. Bruk av fruktbart areal har derfor en alternativkostnad, og biomasse er en lite arealeffektiv måte å produsere energi på. (Solenergi er – avhengig av jordsmonn og klimatiske forhold – fra flere titalls til flere hundretalls ganger mer effektivt per arealenhet.) Dagens biodrivstoff-regime har negative bivirkninger både for miljø og klima. Det må endres bort fra tilnærminger som øker presset på areal. Da biodrivstoff vil være nødvendig for å avkarbonisere enkelte særskilte sektorer – langdistanse luftfart er det mest åpenbare eksemplet – kan det like fullt tenkes at et biodrivstoff-regime bør videreføres, og eventuelt også at FOU på området bør styrkes. Men det må altså skje på en måte som unngår utvikling og bruk av biodrivstoff som fordrer fruktbar jord, og dermed kommer i direkte konflikt med matproduksjon og natur. Arbeiderpartiet bør sette i gang en full gjennomgang av dagens regime. Overordnede føringer – kostnadseffektivitet samt prinsippet om at biodrivstoff ikke skal konkurrere med jordbruk og natur om areal – bør fastlegges i partiprogrammet.

I tillegg er det behov for større transparens av hva biodrivstoffet er basert på, dette må også være verifisert. I dag gjelder dette kun en liten andel av biodrivstoffet, og kun noen aspekter av biodrivstoffet.

Forslag:

- Gjennomgang av dagens biodrivstoff regime for å sikre at biodrivstoff som brukes i Norge ikke konkurrerer med jordbruk og natur om areal, verken i Norge eller i utlandet
- Krav til transparens for alt biodrivstoff